

**КУРС ЛЕКЦІЙ З
“ЕКОНОМІКИ ТА ОРГАНІЗАЦІЇ
ВИРОБНИЦТВА”
ДЛЯ СТУДЕНТІВ МЕХАНІКО-
МАШИНОБУДІВНОГО ІНСТИТУТУ
НТУУ “КПІ”**

**ЛЕКЦІЯ 1. ПІДПРИЄМСТВО
В СИСТЕМІ РИНКОВИХ ВІДНОСИН**

ПЛАН

- 1. Підприємство: цілі діяльності, організаційні основи, продукція**
- 2. Організаційно-правові форми підприємства**
- 3. Ринкове середовище підприємства**
- 4. Економічний механізм діяльності підприємства**

1. Підприємство: цілі діяльності, організаційні основи, продукція

Підприємство – основна організаційна ланка економіки держави.

Підприємство – самостійний суб'єкт господарювання, який має, як правило, права юридичної особи та здійснює виробничу, науково-дослідницьку і комерційну діяльність з метою одержання відповідного прибутку (доходу).

Діяльність підприємств регулюється Законами:

“Про підприємство”

“Про підприємництво”

“Про власність”

“Про господарські товариства”

“Про державну реєстрацію юридичних та фізичних осіб – підприємців”

та іншими законодавчими актами України.

Підприємство діє на підставі статуту.

Статут затверджується власником (власниками) майна, а для державних підприємств – власником майна за участю трудового колективу.

Статут казенного підприємства затверджує міністерство або державний комітет.

У СТАТУТІ ПІДПРИЄМСТВА ВИЗНАЧАЮТЬСЯ

- власник та найменування підприємства,**
- його місцезнаходження,**
- предмет і цілі діяльності,**
- органи управління, порядок їх формування,**
- компетенція та повноваження трудового колективу і його виборних органів,**
- порядок утворення майна підприємства,**
- умови реорганізації та припинення діяльності підприємства.**

Майно підприємства становлять основні засоби та оборотні кошти, а також інші цінності, вартість яких відображається в самотійному балансі підприємства.

Джерелами формування майна підприємства є:

□ грошові та матеріальні внески засновників;

□ доходи, одержані від реалізації продукції, а також від інших видів господарської діяльності;

□ доходи від цінних паперів; кредити банків та інших кредиторів;

□ капітальні вкладення і дотації з бюджетів;

□ надходження від роздержавлення і приватизації власності;

□ придбання майна іншого підприємства, організації;

□ безоплатні або благодійні внески, пожертвування організацій, підприємств і громадян;

□ інші джерела, не заборонені законодавчими актами України.

Продукція – результат виробничої діяльності підприємства.

Її поділяють на товари (матеріалізовані результати) та послуги (нематеріалізовані результати).

Види продукції залежать від галузі промисловості. У харчовій промисловості – це харчові продукти, у гірничій – вугілля, руди та ін.

ПРОДУКЦІЯ МАШИНОБУДУВАННЯ ПОДІЛЯЄТЬСЯ НА СІМ ГРУП

- Перша група** – обладнання, у тому числі:
- для виробництва засобів виробництва (обладнання для машинобудівної, гірничої, металургійної, хімічної промисловості та ін.);
 - для виробництва предметів споживання (обладнання для легкої, харчової, парфумерної промисловості, сільського господарства та ін.);
 - для невиробничої сфери (обладнання для торгівлі, науки, медицини, зв'язку).

Друга група – електронна, обчислювальна техніка, прилади.

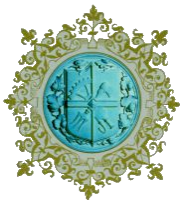
Третя група – транспортна техніка (літаки, морські та річкові судна, автомобілі, рухомий склад залізничного транспорту та ін.).

Четверта група – предмети споживання (побутова техніка, телевізори, радіоприймачі, велосипеди та ін.).

П'ята група – засоби озброєння.

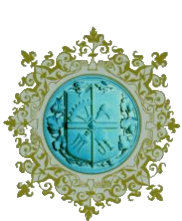
Шоста група – інші вироби (інструменти, комплектуючі вироби, вузли, деталі, напівфабрикати).

Сьома група – послуги (монтажні, ремонтні, консультаційні, інформацій та ін.).

2. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ФОРМИ ПІДПРИЄМСТВА

Класифікаційна ознака	Види підприємств
1. Форми власності майна	Приватні Комунальні Колективні Державні (в тому числі казенні)
2. Форми вкладення капіталу	Одноосібні Пайові Бюджетні
3. Національна належність капіталу	Національні Закордонні Спільні
4. Правовий статус і форми господарювання	Комунальні Індивідуальні Товариства: з обмеженою відповідальністю; повні; з додатковою відповідальністю; командитні; акціонерні Державні Сімейні Казенні Приватні
5. Відповідальність за зобов'язання	З відповідальністю: усім майном засновників; статутним майном; часткою статутного майна за участю майна державного органу
6. Розмір за кількістю працівників	Великі, середні, малі

ІСНУЮТЬ ТАКІ ОБ'ЄДНАННЯ ПІДПРИЄМСТВ:

АСОЦІАЦІЇ – ДОГОВІРНІ ОБ'ЄДНАННЯ, СТВОРЕНІ З МЕТОЮ ПОСТІЙНОЇ КООРДИНАЦІЇ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ. АСОЦІАЦІЯ НЕ МАЄ ПРАВА ВТРУЧАТИСЯ У ВИРОБНИЧУ І КОМЕРЦІЙНУ ДІЯЛЬНІСТЬ БУДЬ-КОГО З ЇЇ УЧАСНИКІВ

КОРПОРАЦІЇ – ДОГОВІРНІ ОБ'ЄДНАННЯ, СТВОРЕНІ НА ОСНОВІ ПОЄДНАННЯ ВИРОБНИЧИХ, НАУКОВИХ ТА КОМЕРЦІЙНИХ ІНТЕРЕСІВ, З ДЕЛЕГУВАННЯМ ОКРЕМИХ ПОВНОВАЖЕНЬ ЦЕНТРАЛІЗОВАНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ КОЖНОГО З УЧАСНИКІВ

КОНСОРЦІУМИ – ТИМЧАСОВІ СТАТУТНІ ОБ'ЄДНАННЯ ПРОМИСЛОВОГО І БАНКІВСЬКОГО КАПІТАЛУ ДЛЯ ДОСЯГНЕННЯ СПІЛЬНОЇ МЕТИ

КОНЦЕРНИ – СТАТУТНІ ОБ'ЄДНАННЯ ПІДПРИЄМСТВ ПРОМИСЛОВОСТІ, НАУКОВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ, ТРАНСПОРТУ, БАНКІВ, ТОРГІВЛІ ТОЩО НА ОСНОВІ ПОВНОЇ ФІНАНСОВОЇ ЗАЛЕЖНОСТІ ВІД ОДНОГО АБО ГРУПИ

ХОЛДІНГИ – ОБ'ЄДНАННЯ, ЩО МАЮТЬ КОНТРОЛЬНИЙ ПАКЕТ АКЦІЙ ІНШОГО ОБ'ЄДНАННЯ, ПІДПРИЄМСТВА

ІНШІ ОБ'ЄДНАННЯ ЗА ГАЛУЗЕВИМ, ТЕРИТОРІАЛЬНИМ ТА ІНШИМИ ПРИНЦИПАМИ

3. РИНКОВЕ СЕРЕДОВИЩЕ ПІДПРИЄМСТВА

Мікросередовище – це оточення прямого впливу на підприємство, яке утворюють певні суб'єкти, що знаходяться у безперервному зв'язку з виробничо-господарською діяльністю підприємства.

До них належать:

- споживачі,
- постачальники,
- конкуренти,
- контактні,
- директивні установи.

Ринкова економіка – це система господарювання, яка базується на прямих зв'язках незалежних виробників та споживачів і цінах, що визначаються співвідношенням попиту та пропозиції.

До основних умов функціонування ринку відносять:

- 1) розподіл праці та спеціалізація;
- 2) достатня місткість ринку (платоспроможний попит);
- 3) здатність цін динамічно змінюватися під впливом попиту та пропозиції;
- 4) вільний обмін товарами та послугами;
- 5) конкуренція товаровиробників, боротьба за покупця;
- 6) розвинена кредитно-грошова система.

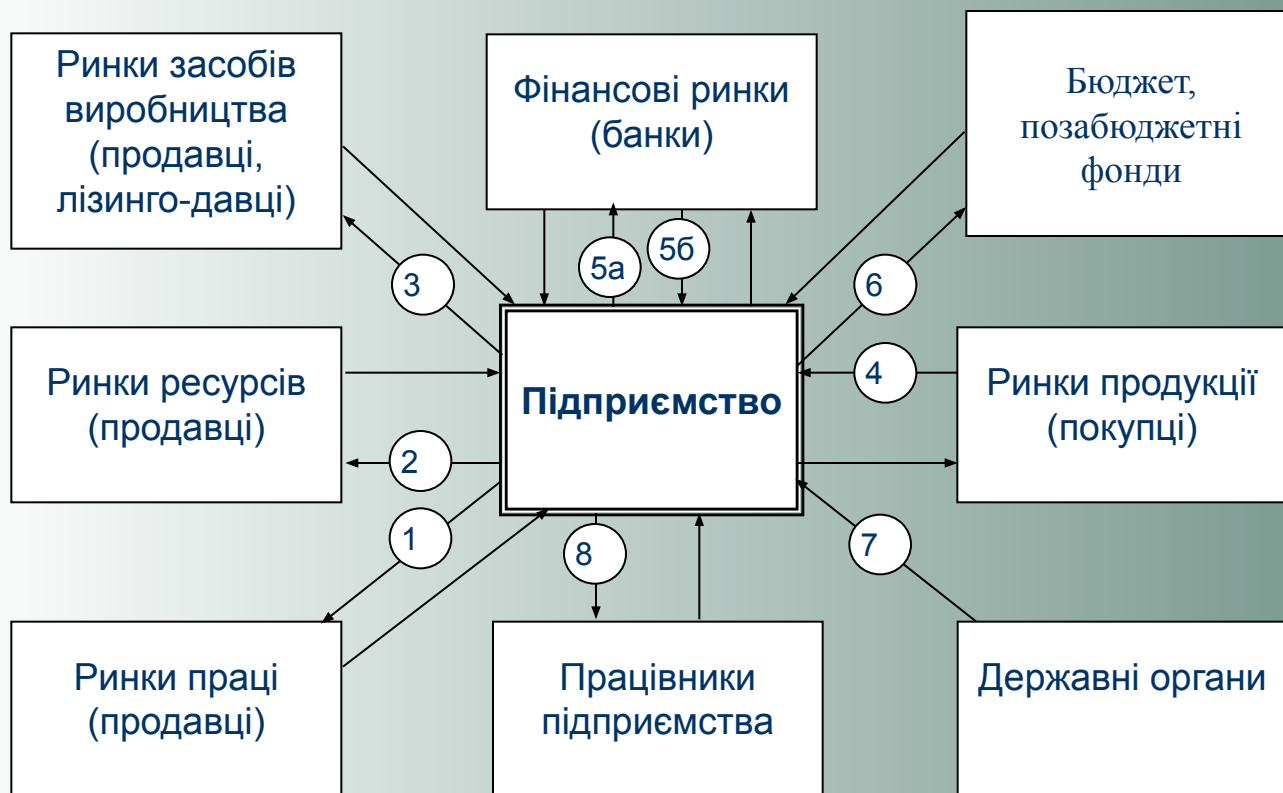

5. ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Економічний механізм діяльності підприємства – це сукупність його взаємозв'язків із зовнішнім і внутрішнім середовищем та відповідних регуляторів.

Економічний механізм діяльності підприємства

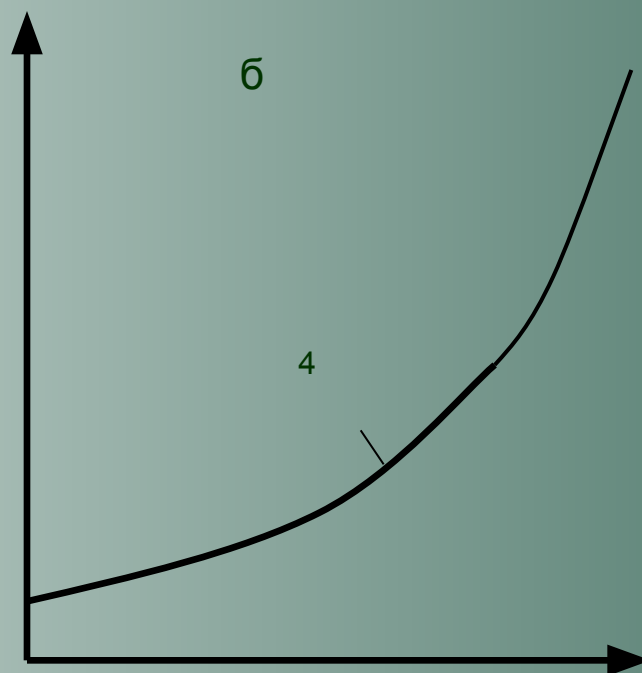
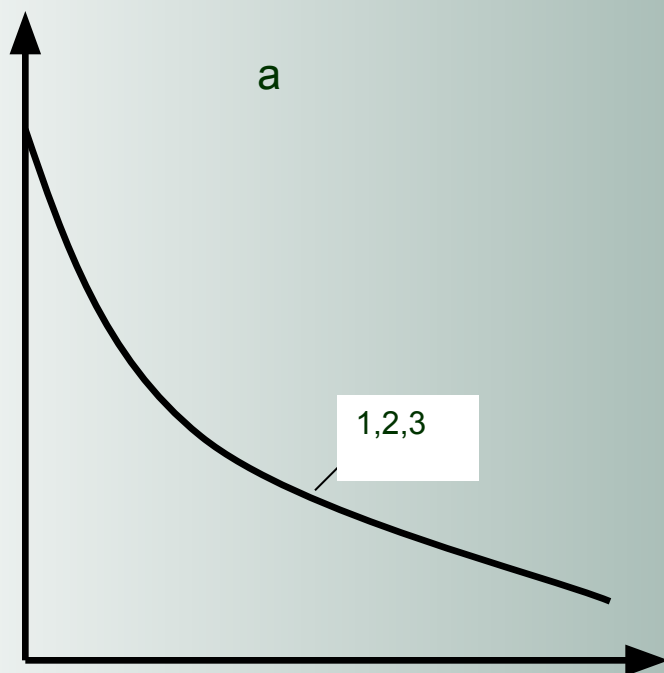
Виробнича діяльність підприємства обумовлює його взаємозв'язок з ринками праці і засобів виробництва. Підприємство наймає на цих ринках працівників, закуповує матеріальні, паливно-енергетичні ресурси, купує або орендує будівлі, обладнання та інші засоби виробництва. Попит на працю і засоби виробництва регулює рівень оплати праці 1, ціни і тарифи 2, 3 або ставки орендної плати відповідно до закону попиту з урахуванням потреб виробництва, визначених чинників (див. рис.).

Регулятори економічного механізму

Ціни факторів
виробництва

Ціна продукції

Обсяг попиту на працю (чисельність працівників i -тої спеціальності):

$$C_i = f(\overset{\downarrow}{Z_i}; \overset{\uparrow}{K_i}; \overset{\uparrow}{N_{пр}})$$

де Z_i , K_i – гарантований рівень зарплати (ціни праці) і кваліфікація

робітників (фахівців) i -тої спеціальності;

$N_{пр}$ – обсяг пропозицій (виробництва) продукції підприємства.

Тут і надалі напрямок стрілки показує, як впливає зростання відповідного чинника на обсяг попиту (пропозиції) при всіх інших, що незмінні. Так, зростання потрібної зарплати знижує попит на працю, а кваліфікація – навпаки.

Обсяг попиту на ресурси:

$$P_i = f(\overset{\downarrow}{C}_{pi}; \overset{\uparrow}{C}_{pkj}; \overset{\uparrow}{Y}_i; \overset{\downarrow}{Y}_{kj}; \overset{\uparrow}{N}_{pr})$$

де C_{pi} , C_{pkj} – ціна i -того ресурсу і j -того ресурсу, що є конкурентним;

Y_i , Y_{kj} – якість i -того і j -того ресурсів.

Обсяг попиту на засоби праці
обладнання, будівлі та ін.):

$$Z_{ni} = f(\overset{\downarrow}{C}_{zni}; \overset{\uparrow}{C}_{znkj}; \overset{\uparrow}{Y}_{zni}; \overset{\downarrow}{Y}_{znkj}; \overset{\uparrow}{N}_{np}),$$

де C_{zni}, C_{znkj} - ціни одиниці i -тих засобів,
що є конкурентними;

Y_{zni}, Y_{znkj} - якість i -тих і j -тих засобів праці.

Взаємозв'язок підприємства з покупцями продукції регулюється цінами на товар або тарифами на послуги 4 відповідно до закону пропозиції. Обсяг виробництва (пропозиції) продукції підприємством визначається рядом чинників:

$$N_{\text{пр}i} = f(\overset{\uparrow}{\underset{\uparrow}{C}}_i; \overset{\uparrow}{\underset{\downarrow}{C}}_{kj}; \overset{\uparrow}{\underset{\uparrow}{C}}_{\text{р}i}; \overset{\uparrow}{\underset{\uparrow}{P}}_i; \overset{\uparrow}{\underset{\uparrow}{M}}_i; \overset{\uparrow}{\underset{\uparrow}{T}}_i; \overset{\uparrow}{\underset{\uparrow}{O}}_i; \overset{\uparrow}{\underset{\uparrow}{N}}_{\text{п}i}),$$

де $\underset{\uparrow}{\underset{\downarrow}{C}}_i, \underset{\uparrow}{\underset{\downarrow}{C}}_{kj}$ - ціна i -тої продукції та j -тої продукції, що пропонують конкуренти;

$\underset{\uparrow}{\underset{\uparrow}{C}}_{\text{р}i}, \underset{\uparrow}{\underset{\uparrow}{P}}_i$ - ціна ресурсів, обсяг ресурсів, що потрібні для виготовлення i -тої продукції;

$\underset{\uparrow}{\underset{\uparrow}{M}}_i, \underset{\uparrow}{\underset{\uparrow}{T}}_i, \underset{\uparrow}{\underset{\uparrow}{O}}_i$ - виробнича потужність, прогресивність технології та організації виробництва підрозділів підприємства, які виготовляють i -тую продукцію;

$\underset{\uparrow}{\underset{\uparrow}{N}}_{\text{п}i}$ - обсяг попиту на i -тую продукцію.

Взаємозв'язок з комерційними банками регулюється відсотком на кредит *5а* і депозит *5б* відповідно до закону попиту та пропозиції.

Попит на кредит і пропозиція вкладу на депозит мають відповідні функції:

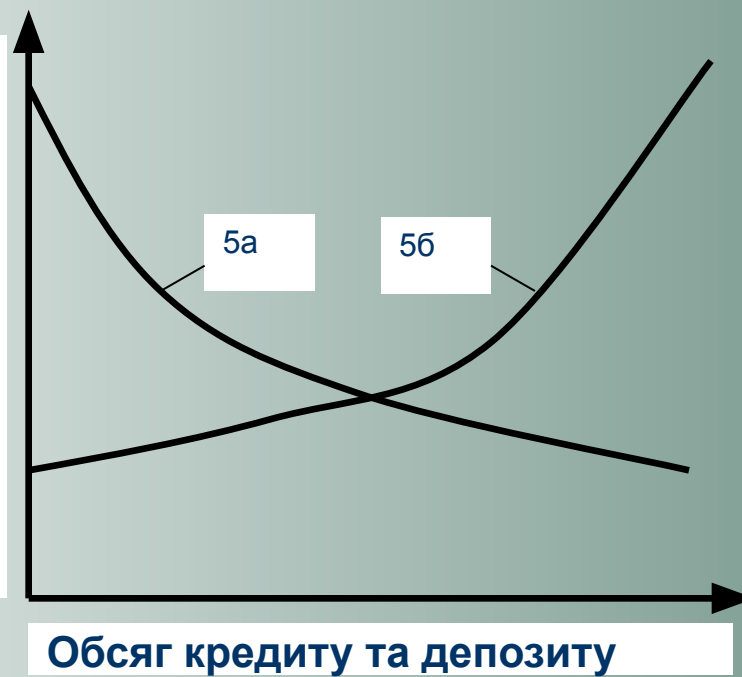
$$K = f(\overset{\downarrow}{\%}_K; \overset{\uparrow}{t}); \quad D = f(\overset{\uparrow}{\%}_D; \overset{\uparrow}{H}),$$

де $\%_K, \%_D$ відсотки на кредит і депозит;
 t - термін погашення кредиту;
 H - надійність банку.

Регулятори економічного механізму

Відсотки на
кредит та
депозит

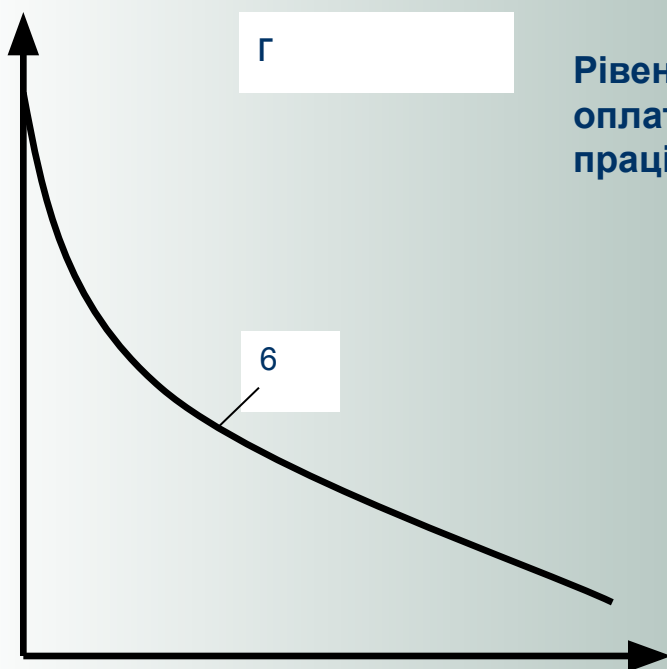
Взаємозв'язок з державним та місцевим бюджетом не рівноправний, оскільки податки підприємство повинно сплачувати завжди, а отримувати дотації може лише у виняткових випадках. Ставки податків і відрахувань у позабюджетні фонди б справляють суттєвий вплив на обсяг виробництва.

Закон регулювання при цьому обумовлює зниження обсягу виробництва продукції у разі збільшення ставок податків і відрахувань у позабюджетний фонд.

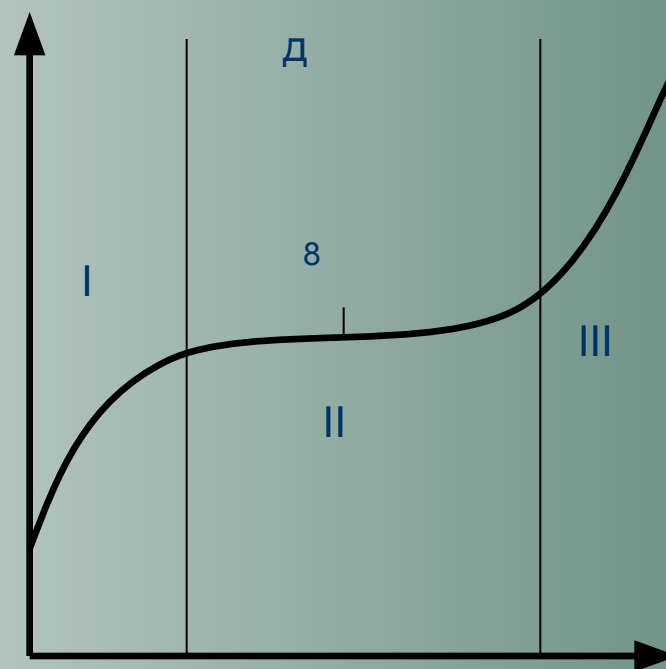
Регулятори економічного механізму

Ставки податків

Обсяг виробництва продукції

Рівень оплати праці

Продуктивність праці

Державне регулювання діяльності підприємств 7 здійснюється згідно із Законами України «Про підприємство», «Про підприємництво», «Про оплату праці», а також нормативними актами Кабінету Міністрів України та іншими державними і місцевими органами влади.

Регулятором продуктивності праці є розмір оплати праці 8. Продуктивність праці у загальному вигляді залежить від розміру зарплати i -того робітника (фахівця) (z_i), його кваліфікації (k_i) та умов праці і життя (y_i):

$$\Pi_{ni} = f(\overset{\uparrow}{Z}_i; \overset{\uparrow}{K}_i; \overset{\uparrow}{Y}_i)$$

Таким чином, взаємозв'язки підприємства з зовнішнім і внутрішнім середовищем регулюються великою кількістю визначальних чинників.